

Bijlage 3: Inventarisatie beleid voor sport en bewegen VWS en OCW

Inleiding/werkwijze

Deze inventarisatie is gemaakt aan de hand van verschillende bronnen voornamelijk beschikbaar via VWS en OCW. De voornaamste bronnen zijn; 'XVI-VWS rijksbegroting 2017¹', 'VIII-OCW rijksbegroting 2017²', 'Programma gezonde school 2017-2020³', 'Kamerbrief programma sportblessurepreventie⁴', 'Onderwijsagenda sport, bewegen en gezonde leefstijl⁵', 'Plan van aanpak bewegingsonderwijs 2015⁶', en 'Voortgangsbrief sport juni 2016⁷'. Hierbij de volgende opmerkingen:

- Tekst is deels letterlijk overgenomen uit bovenstaande bronnen, hier dient rekening mee te worden gehouden als het gebruikt wordt als input voor externe documenten;
- Er is geprobeerd een zo compleet mogelijke weergave te geven, echter zullen er zeker onderdelen ontbreken.

Definitie voor bewegen: Het Nationaal Kompas Volksgezondheid gebruikt de volgende definitie van bewegen: "elke krachtsinspanning van skeletspieren resulterend in méér energieverbruik dan in rustende toestand" (Caspersen et al., 1985). Gebruikelijke categorieën voor de context waarbinnen iemand actief is zijn: werk, school, huishouden, transport en vrije tijd. Deze categorieën worden ook wel 'domeinen van lichamelijke activiteit' genoemd. Binnen het domein vrije tijd valt de subcategorie 'sporten'.

Definitie voor sport: "Sport is een menselijke activiteit die veelal plaatsvindt in een specifiek organisatorisch verband maar ook ongebonden kan worden verricht, doorgaans met gebruikmaking van een – al dan niet in de eigen woonplaats gesitueerde – ruimtelijke voorziening en/of omgeving, op een manier die is gerelateerd aan voorschriften en gebruiken die in internationaal verband ten behoeve van prestaties met een competitie- of wedstrijdelement in de betreffende activiteit of verwante activiteiten tot ontwikkeling zijn gekomen (Mulier Instituut)".

Algemeen beleid en doelstellingen:

De doorlichting van het huidige sportbeleid is gepland in 2017. Voor sport en bewegen geldt als algemene beleidsdoelstelling:

"Een sportieve samenleving waarin voor iedereen passende en veilige sport- en beweegmogelijkheden aanwezig zijn en waarin uitblinken in sport wordt gestimuleerd."

Sport en bewegen dragen in belangrijke mate bij aan een betere gezondheid, aan het verbeteren van leefbaarheid en veiligheid, sociale samenhang en integratie, aan het verbeteren van schoolprestaties en het verminderen van schooluitval. Daarnaast erkent de rijksoverheid de intrinsieke waarde van sport. In het huidige beleid wordt preventie steeds belangrijker. Gericht wordt op het stimuleren van sociale netwerken, sport en bewegen, maatschappelijk en vrijwilligerswerk. Wie wil sporten en bewegen moet dit makkelijk kunnen doen. Je hebt een club in de buurt nodig, een trapveldje, een sportcoach die je helpt, veilige straten om te joggen en fietspaden.

Topsport beleid

Het faciliteren en mede financieren van de top 10 ambitie. De medailleklassementen zijn een momentopname, maar geven wel een indicatie van de mate waarin Nederland erin slaagt om zich te scharen bij de beste tien sportlanden. Om de top 10 ambitie waar te kunnen maken voeren NOC*NSF en de sportbonden topsportprogramma's uit. VWS verleent subsidie aan NOC*NSF (€ 19 miljoen) om bij te dragen aan de uitvoering van die topsportprogramma's.

¹ <https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/begrotingen/2016/09/20/xvi-volksgezondheid-welzijn-en-sport-rijksbegroting-2017/16.-xvi-volksgezondheid-welzijn-en-sport.pdf>

² <https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/begrotingen/2016/09/20/viii-onderwijs-cultuur-en-wetenschap-rijksbegroting-2017/8.-viii-onderwijs-cultuur-en-wetenschap.pdf>

³ <https://www.gezondeschool.nl/sites/default/files/Programma%20Gezonde%20School%202017-2020.pdf>

⁴ <http://www.sportknowhow.nl/files/2015/KamerbriefNieuwProgrammaSportblessurepreventie.pdf>

⁵ https://www.poraad.nl/files/onderwijsagenda_sport_bewegen_en_een_gezonde_leefstijl.pdf

⁶ <https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/rapporten/2015/01/27/plan-van-aanpak-bewegingsonderwijs/plan-van-aanpak-bewegingsonderwijs.pdf>

⁷ <https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/kamerstukken/2016/06/23/voortgangsbrief-sport-juni-2016/voortgangsbrief-sport-juni-2016.pdf>

Het scheppen van randvoorwaarden voor talenten en topsporters in Nederland, waardoor zij op een professionele en verantwoorde wijze kunnen uitblinken in sport, ook tijdens topsportevenementen in eigen land.

Er zijn middelen beschikbaar voor (sport)organisaties voor het verkrijgen en organiseren van aansprekende topsportevenementen in Nederland (€ 7,2 miljoen). Daarbij ligt de focus op strategische evenementen en op vergroting van de maatschappelijke spin-off daarvan.

Op het terrein van het sportbeleid moeten de afspraken ten aanzien van transparantie bij de toewijzing van grote sportevenementen, worden uitgewerkt. Hiertoe wordt samenwerking gezocht met de aankomende voorzitterschappen, de Europese Commissie en andere lidstaten.

Het Fonds voor de Topsporter verzorgt het uitkeren van een stipendium aan A-topsporters en nationale toptalenten met een inkomen dat lager is dan het minimumloon. Zo kunnen zij zich vrij maken voor hun sportcarrière. Het Fonds voor de Topsporter zorgt bovendien voor het uitkeren van onkostenvergoedingen aan topsporters. De bijdrage bedraagt € 10,4 miljoen.

In 2017 wordt een nieuw voorzieningenbeleid voor topsporters ingevoerd. Uitgangspunt is dat de financiële voorziening sober is ingericht en er scherper wordt gekeken naar wie hiervoor in aanmerking komt. In 2016 is de Nederlandse Sportraad ingesteld. Deze raad is ingesteld om te adviseren over de vraag op welke manier meer rendement kan worden gehaald voor Nederland uit het organiseren van (grote) sportevenementen. In 2017 staan de thema's professionalisering, versterken ondernemerschap en versterken maatschappelijke impact centraal.

Het nieuwe topsportbeleid, zoals beschreven in de Sportagenda 2017+ van NOC*NSF en de sportbonden, bouwt grotendeels voort op het beleid dat in de Sportagenda 2013–2016 is ingezet. VWS zet vanuit de maatschappelijke verantwoordelijkheid van de rijksoverheid een aantal herkenbare accenten neer, waaronder:

- blijvende aandacht voor integriteit in de topsport, het versterken van de positie van topsporters,
- het vastleggen van afspraken met topsporters over hun maatschappelijke inzet,
- voldoende aandacht voor paralympische topsport en het stimuleren van een divers topsportlandschap dat uitnodigt om te presteren.

Programma 'Sport en bewegen in de buurt'

In het kader van dit programma wordt subsidie verstrekt voor onder meer de sportimpuls. Deze regeling is bedoeld om lokale initiatieven voor het creëren van een passend sport- en beweegaanbod in de buurt tot stand te brengen, waaronder speciale initiatieven voor kinderen met overgewicht en voor kinderen uit gezinnen met een laag inkomen. De uitvoering van de sportimpuls is uitbesteed aan ZonMw. Daarnaast worden subsidies verstrekt voor ondersteuning van partijen bij het implementeren van de buurtsportcoaches en van de sportimpuls en voor monitoring van het programma. Tevens wordt ingezet op competentieontwikkeling pedagogische en organisatorische vaardigheden van het vrijwilligerskader in het lokale sport- en beweegveld.

Totaal is in 2017 € 12,9 miljoen beschikbaar.

Om gemeenten te ondersteunen in het creëren van voldoende sport- en beweegaanbod voor alle inwoners van jong tot oud, investeert het ministerie van VWS in de uitbreiding en een bredere inzet van combinatiefuncties met extra buurtsportcoaches en buurtcultuurcoaches. Dit bouwt voort op de Impuls waarbij combinatiefuncties worden ingezet voor de sectoren onderwijs, sport en cultuur. Gemeenten stellen professionals aan als buurtsportcoaches en buurtcultuurcoaches. Zij leggen verbindingen tussen sport en sectoren als onderwijs, cultuur, zorg, welzijn en buitenschoolse opvang. De middelen (€ 47,8 miljoen in 2017) worden via het gemeentefonds in de vorm van decentralisatie-uitkeringen aan de gemeenten beschikbaar gesteld. Het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap draagt hier met € 10,9 miljoen aan bij. Per fte ontvangen de deelnemende gemeenten een rijksbijdrage van € 20.000. De gemeenten zijn verantwoordelijk voor cofinanciering van € 30.000 per fte.

Het programma 'Sport en bewegen in de buurt' wordt in 2017 op een aantal punten aangepast. Zo wordt voor het realiseren van nieuw sport- en beweegaanbod het maximaal aan te vragen bedrag per sportimpuls aanvraag verlaagd en wordt een verplichte cofinanciering ingevoerd om zodoende de kans op borging van het nieuwe aanbod te vergroten. De maximaal aan te vragen subsidie wordt verlaagd van € 100.000 naar € 80.000 voor een project van twee jaar.

In 2017 zal binnen de sportimpuls ruimte worden gecreëerd voor een aantal kleinere experimenten die extra input geven voor en meegenomen worden in de voorbereiding van een nieuw beleidskader.

Programma 'Gezonde school'

Bij Gezonde School 2017-2020 zijn vier ministeries betrokken. Naast de bestaande betrokkenheid van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) en het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (OCW) gaat het om het ministerie van Economische Zaken (EZ) en het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW).

De Gezonde School wordt voor de periode 2017-2020 ingericht als een programma. De komende vier jaar worden via het programma Gezonde School scholen ondersteund die een actieve bijdrage willen leveren aan de gezondheid van hun leerlingen.

Het programma Gezonde School wil scholen ondersteunen het beweegaanbod niet te laten beperken tot het vak bewegingsonderwijs. Ook in de overige lessen, het speekwartier en buitenschools is er de mogelijkheid om tot meer beweegmomenten te komen. Het programma Gezonde School stimuleert scholen het bewegen op school met buitentijd/ speeltijd en leertijd te verbinden. Een passend sportaanbod op maat voor de doelgroep is het uitgangspunt. Hierbij is samenwerking met gemeenten, combinatiefunctionarissen en buurtsportcoaches essentieel.

Daarnaast worden scholen vanuit het programma Gezonde School gestimuleerd om deel te nemen aan regionale/landelijke activiteiten op het gebied van sport.

Het streven is dat Gezonde Scholen bijdragen aan méér gezondheidswinst, minder gezondheidsverschillen en betere onderwijsprestaties.

In totaal is er gemiddeld 3.15 miljoen beschikbaar per jaar vanuit de verschillende betrokken ministeries. Bewegingsonderwijs, uur norm en inzet vakleerkracht Primair onderwijs: OCW en de PO-Raad in het bestuursakkoord PO (primair onderwijs) de doelstelling opgenomen dat in 2017 iedere basisschoolleerling minimaal twee lesuren bewegingsonderwijs per week krijgt, gegeven door een bevoegde leerkracht. Waar mogelijk wordt gestreefd naar drie lesuren per week. De primaire verantwoordelijkheid hiervoor ligt bij de schoolbesturen. Veel po-scholen verzorgen al twee uur bewegingsonderwijs in de week, maar niet iedere school haalt dat aantal. De belangrijkste belemmeringen die scholen benoemen zijn:

- Onvoldoende financiële middelen: Scholen krijgen via de prestatiebox-middelen € 5 miljoen per jaar om meer lesuren bewegingsonderwijs te realiseren. In Vensters PO laten scholen bij de indicator onderwijstijd en organisatie van het onderwijs zien hoeveel uur bewegingsonderwijs zij verzorgen en of daarbij sprake is van de inzet van een bevoegde leerkracht bewegingsonderwijs. Het inzicht in de lokale situatie stelt ouders in staat om scholen aan te spreken op het aanbod bewegingsonderwijs.
- Te weinig bevoegde leerkrachten: Er komt per jaar €3 miljoen via een aanvullend hoofdstuk van de Lerarenbeurs beschikbaar om te komen tot meer bevoegde leerkrachten bewegingsonderwijs. Waar mogelijk worden werkloze vakleerkrachten gematcht aan regio's waar een tekort is aan bevoegde leerkrachten.
- Onvoldoende accommodaties voor bewegingsonderwijs: NOC*NSF ondersteunt scholen in de contacten met de (on)georganiseerde sport. Gemeenten ondersteunen de schoolbesturen bij het realiseren van voldoende accommodaties voor bewegingsonderwijs.

Voortgezet onderwijs: De lessentabel in het voortgezet onderwijs is in 2006 vervallen, maar voor het vak lichamelijke opvoeding is een uitzondering gemaakt. Dit betekent dat het uitgangspunt nog altijd het aantal lesuren lichamelijke opvoeding is van vóór 1 augustus 2005. Op verzoek van de KVLO heeft de onderwijsinspectie in 2014 richtlijnen aangegeven per schooltype. Als een school zich houdt aan alle regels, is het aantal lesuren gemiddeld 2,5 voor vmbo, 2,2 voor havo en 2 voor vwo, uitgaande van lesuren van 50

minuten en 40 schoolweken per leerjaar. Het onderwijs wordt altijd gegeven door een bevoegde vakleerkracht LO.

Het MBO: Het MBO heeft geen verplichte wekelijkse sportlessen. Sinds de invoering van de Wet Educatie en Beroepsonderwijs in 1996 zijn bewegen en sport niet meer verankerd in het curriculum. Wel heeft de rijksoverheid een stimuleringsprogramma uitgevoerd om te bereiken dat vijf procent van de contacttijd bestaat uit bewegen en sport.

Actieplan 'Naar een veilig sport klimaat'

Het ontwikkelen en (mede)financieren van programma's die er aan bijdragen dat er voor iedere Nederlander passende en veilige sport- en beweegmogelijkheden in de buurt aanwezig zijn. Het bevorderen van de samenwerking tussen partijen uit verschillende sectoren, zodat op lokaal niveau passende en veilige sport- en beweegmogelijkheden tot stand komen en blijven.

Iedereen moet veilig en met plezier kunnen sporten zonder last te hebben van intimidatie of geweld. Daartoe wordt subsidie verleend aan NOC*NSF (circa € 7,3 miljoen), dat de uitvoering van het programma verzorgt in nauwe samenwerking met de Koninklijke Nederlandse Voetbalbond (KNVB) en de Koninklijke Nederlandse Hockey Bond (KNHB). Bij de uitvoering van dit programma zijn 42 andere sportbonden actief betrokken. Het actieplan wordt verlengd tot en met 2018. In 2017 word de focus actieplan meer gelegd op de zwakkere verenigingen waar relatief meer incidenten en excessen plaatsvinden. Ook wordt er in het bijzonder aandacht besteed aan de verdere opleiding van bestuurders van verenigingen omdat zij vanuit hun functie een grote invloed hebben op het creëren van een veilig en plezierig sportklimaat. Tevens wordt een verkenning uitgevoerd naar de mogelijkheden om de integriteit van de sport verder te versterken.

Programma 'Grenzeloos actief'

Sport en bewegen is voor iedereen, ook voor gehandicapten en chronisch zieken, van belang ter stimulering van een gezonde leefstijl. In 2015 is een nieuw beleidskader gehandicaptensport gestart waarbij de focus ligt op het bevorderen dat iedereen met een beperking sport- en beweegmogelijkheden in de regio gemakkelijker kan vinden en het aantal passende mogelijkheden wordt uitgebreid en versterkt.

Het sport- en beweegbeleid Grenzeloos actief is opgezet om een landelijk dekkende structuur en passend sport- en beweegaanbod te creëren, waarbij iedereen in Nederland met een beperking de mogelijkheid heeft om te sporten en bewegen. Hierbij is samenwerking tussen lokale en regionale partijen van groot belang. Het ministerie van Volksgezondheid Welzijn en Sport (VWS) maakt tot en met 2018 6,6 miljoen euro vrij voor de uitvoering van Grenzeloos actief. Hiervan is 2 miljoen bestemd voor het vervoer van en naar sportaccommodaties.

Programma 'Sportblessure preventie'

Het kabinet acht een sportieve samenleving van groot belang. In het regeerakkoord staat dat iedereen voldoende en veilig moet kunnen sporten. Dat geldt ook voor de fysieke veiligheid tijdens het sporten. Sportblessures vormen een belemmering om te sporten en staan de gezondheidseffecten van sporten en bewegen op de lange termijn in de weg. Het aantal sportblessures stijgt. Om dit tegen te gaan is een nieuw programma sportblessurepreventie ontwikkeld.

Het programma heeft als doel het verminderen van het aantal sportblessures door: 1) een focus te leggen op sporten met het hoogste aantal blessures en 2) het bevorderen van effectiviteit in sportblessurepreventie. Voor de uitvoering heeft ZonMw de opdracht gekregen om te zorgen voor een coherent programma. Het is belangrijk dat versnippering wordt voorkomen en dat er één samenhangend programma sportblessurepreventie is waarbij coalities een aanvraag kunnen indienen. Dit stimuleert nieuwe samenwerkingsverbanden en sportsector overstijgende kennis en activiteiten, zoals samenwerking tussen sport, wetenschap, zorg en het bedrijfsleven.

Voor de uitvoering van het programma sportblessurepreventie is jaarlijks €675.000,- tot en met 2020 beschikbaar waarbij cofinanciering door de aanvragers een voorwaarde is.

Duurzame energie in de sport

Per 1 januari 2016 is de subsidieregeling voor energiebesparende maatregelen en duurzame energie in de sport van start gegaan. Deze regeling heeft als doel energiebesparende maatregelen en duurzame energie te stimuleren bij sportaccommodaties. Met de regeling worden de sportverenigingen gestimuleerd maatregelen te nemen zoals LED-verlichting, isolatie, zonnepanelen en zonneboilers. De regeling wordt uitgevoerd door de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO).

In 2017 is hiervoor € 6,5 miljoen beschikbaar.

Subsidie wordt verleend voor het uitvoeren van maatregelen ten behoeve van energiebesparing of het opwekken van duurzame energie voor sportaccommodaties. Het gaat hierbij om maatregelen op de volgende gebieden:

- verlichting (sportveld-, buiten- en binnenverlichting);
- ventilatie en verwarming (warmteterugwinning, warmtepomp);
- tapwater (direct gasgestookte condenserende boiler, direct gasgestookt condenserend warmwaterdoorstroomtoestel, warmtepompboiler, warmteterugwinning uit douchewater);
- bouwkundig (vervangen glas inclusief aanpassen kozijn, isolatie wand, vloer en/of dak);
- duurzame energieopwekking (zonnecollectorsysteem, zonnepanelen voor elektriciteitsopwekking, biomassaketel).

De hoogte van de subsidie varieert van 15% van de subsidiabele kosten (in het geval van een sportstichting) tot 30% van de subsidiabele kosten (in het geval van een sportvereniging), met een maximum van € 125.000 per jaar.

Aan de Stichting Waarborgfonds Sport wordt € 3 miljoen beschikbaar gesteld voor het verlenen van borgstellingen voor leningen van sportverenigingen die willen investeren in energiebesparende maatregelen en/of duurzame energie.

Innovatie, kennisontwikkeling en kennisdeling

In 2017 worden de eerste stappen gezet in de uitvoering van de Nationale Kennisagenda Sport en Bewegen. Belangrijk doel is dat de Nederlandse sportpraktijk direct kan profiteren van nieuwe wetenschappelijke gegevens en inzichten. Daarbij wordt waarde gehecht aan borging van de opbrengsten van het huidige onderzoekprogramma sport. Een aantal boegbeelden uit sport, bedrijfsleven, wetenschap en overheid is door de Minister van VWS gevraagd om voor de komende jaren een Kennis- en Innovatieagenda sport op te stellen en uit te voeren.

Topteam Sport (www.sportinnovator.nl) geeft met het programma Sportinnovator een belangrijke impuls aan een rendabel ecosysteem voor sportonderzoek en innovatie. Regionale centra voor sportinnovatie worden (tijdelijk) gesubsidieerd en er vindt begeleiding plaats via het Topteam. Een belangrijk initiatief is ook de Sport Data Valley, waarin data kunnen worden gedeeld en gezamenlijke projecten tussen sportonderzoekers en sportinnovatoren kunnen worden opgezet.

Op 25 april 2016 is de «Kennisagenda Sport en Bewegen – Van traplopen tot podium» verschenen. De kennisagenda is in opdracht van het Topteam opgesteld. Er is € 6 miljoen beschikbaar voor de periode tot en met 2020, waarvan € 0,9 miljoen in 2017. Deze middelen zijn aanvullend op de huidige inzet op het programma Sportinnovator. Het is de inzet om zo te komen tot een geïntegreerd programma voor sportonderzoek en innovatie.

De VWS-middelen voor het verder brengen van het sportonderzoek zullen in partnerschap met de NWO-familie, ZonMw en NRPO-SIA worden ingezet. Daarnaast wordt ingezet op het valideren van kansrijke sport- en beweeginterventies en op het borgen en verspreiden van beschikbare kennis via het Kenniscentrum en Kennisportal sport. Het Mulier Instituut, het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP), het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) en het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) krijgen subsidie om de monitoring van kernindicatoren in de sport uit te voeren.

In totaal is voor kennissubsidies € 8,5 miljoen beschikbaar in 2017.

Anti-doping aanpak

Voor het tegengaan van dopinggebruik worden op basis van internationale afspraken subsidies (€ 1,5 miljoen) en bijdragen (€ 0,2 miljoen) verleend aan (inter)nationale anti-dopingorganisaties.

In internationaal verband vindt afstemming plaats binnen de Europese Unie en in de Raad van Europa. Daarbij hebben onder meer zaken als goed sportbestuur, doping, spelersmakelaars en matchfixing de aandacht. Voor onderzoeken en bijdragen, onder meer voortvloeiend uit de European Partial Agreement on Sports, is € 0,1 miljoen beschikbaar.

De ambities op het gebied van sport en bewegen vanuit de verschillende partijprogramma's (aan de hand van quickscan)

Inleiding/werkwijze

Dit document geeft een inventarisatie van de ambities van de elf grootste partijen op het gebied van sport en bewegen. Deze inventarisatie is gemaakt door de verschillende partijprogramma te doorzoeken op de woorden: *sport, talent, bewegen/beweging, vrijwilliger(s), accommodatie, doping, matchfixing, recreatie, fiets, zwem, gym, evenement, vereniging, gebouw, buitenspelen/buitenspeel, gebouw(en), preventie en duurzaam(heid)*. De resultaten zijn gebruikt indien ze verband houden met ambities op het gebied van sport en bewegen. *De tekst uit de partijprogramma's is grotendeels letterlijk overgenomen.* Voor de indeling per partij is zoveel mogelijk gebruik gemaakt van de indeling van de sportscan, soms vindt echter overlap plaats. Aan het 'kopje' sportaccommodaties van de scan is 'omgeving' toegevoegd, aangezien veel ambities ook betrekking hebben op de omgeving waar men sport/beweegt.

VVD

Algemeen

- Om een gezonde keuze te kunnen maken, is het belangrijk dat er informatie beschikbaar is over een gezonde leefstijl. Of het nu gaat om gezonde voeding, voldoende bewegen of de balans tussen werk en privé. Dit is vooral voor jongeren van belang.

Sportaccommodaties/omgeving

- Er zijn steeds meer mensen die willen recreëren en genieten van rust en ruimte. Maar niet iedereen wil dat midden in een beschermd natuurgebied. Vaak zijn er ook andere mooie landschappen, parken en recreatieroutes in de buurt. Bij het aanleggen van recreatiemogelijkheden willen wij ook dat door overheid, organisaties en ondernemers gezamenlijk naar mogelijkheden in de omgeving wordt gekeken. Fiets- en wandelpaden, kano-verbindingen en parkeerplaatsen kunnen zo worden aangelegd dat dieren en planten geen overbodige hinder van mensen ondervinden en mensen tegelijkertijd niet met hekken buiten de natuurgebieden hoeven te worden gehouden.

Topsport

- Sporttalenten krijgen tijdens school- en studietijd de ruimte om hun sportdromen waar te maken. Toptalenten die studie en topsport combineren, verdienen ten opzichte van andere leerlingen en studenten een uitzonderingspositie, zodat zij het allerbeste uit zichzelf kunnen halen. Dat betekent ook flexibeler omgaan met de indeling van lesuren.
- Grote sportevenementen kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan de motivatie van mensen om zelf te gaan sporten en bewegen. Grote sportevenementen kunnen de samenleving verbreedere en zijn onderdeel van het sportakkoord. Als het financieel verantwoord is en gedragen wordt door de Nederlandse bevolking, delen wij de ambitie om grote sportevenementen in Nederland te organiseren.
- Mensen die op of om het veld het plezier van anderen verpesten, moeten hard worden aangepakt. Veel mensen zetten zich iedere week individueel of met hun team in om die ene wedstrijd te winnen. Die betrokkenheid bij het spel kan soms omslaan in agressie. Agressie op of om het veld tolereren we niet. Fairplay-initiatieven verdienen ondersteuning, net als het harde sanctiebeleid van de sportbonden bij grof en gewelddadig gedrag. Bij zware misdrijvingen moet strafrechtelijke vervolging plaatsvinden. Voor dopingzondaars en matchfixing is geen plek in onze sport. Met hun oneerlijke gedrag verpest een kleine groep mensen onze mooie sporten voor iedereen. Dat willen we niet accepteren. Daarom worden betrapte sporters in ieder geval tijdelijk geschorst, zodat zij hun sport niet meer kunnen beoefenen. Dat geldt ook voor bestuurders en anderen die zich schuldig hebben gemaakt aan matchfixing. Wij willen dat zij tijdens hun schorsing geen andere baan in de sportwereld kunnen krijgen.

Tarieven en subsidies

- N.v.t

Sportparticipatie en breedtesport

- Sport en bewegen zijn goed voor je gezondheid. Door te sporten komen we elkaar tegen, ontstaan er nieuwe vriendschappen en dagen we elkaar uit. Het verbindt om iedere week samen te gaan voor de winst of de favoriete club aan te moedigen. Sport brengt ons samen. Wij zijn erg blij met de duizenden vrijwilligers die zich iedere dag opnieuw inzetten voor hun club, of het nu gaat om het draaien van een bardienst of het meegaan naar een uitwedstrijd van de F'jes. Deze vrijwilligers maken de sport mede tot een succes. Daar zijn we trots op.

- In de breedtesport moet de basis op orde zijn, talent zich kunnen ontwikkelen en onze topsporters moeten kunnen excelleren. Sport is zeer belangrijk in onze samenleving. Daarom willen we dat iedereen kan blijven sporten bij de eigen plaatselijke sportclub. De overheid moet daarom in samenwerking met de sportbonden, het onderwijs en maatschappelijke partners investeren in een sportakkoord, zodat we onze sport organisatorisch en financieel toekomstbestendig maken.

Aanbieders/stakeholders

- N.V.T.

Bewegingsonderwijs

- Ook voor het bewegingsonderwijs op de basisschool willen we vakleerkrachten inzetten. Goed bewegen heeft immers, naast het belang van een gezond leven, ook een positief effect op prestaties bij vakken als rekenen en taal.
- Ook is het belangrijk dat kinderen al zo vroeg mogelijk goed leren bewegen. Samenwerking tussen scholen, voor- en naschoolse opvang en sportverenigingen moeten daarom worden gestimuleerd.

D66

Algemeen

- We stellen in de zorg gezondheid centraal in plaats van ziekte. Er komt meer aandacht voor kwaliteit en welzijnswinst en nieuwe vormen van bekostiging in de zorg, gericht op preventie. We zetten in op een generatie die gezond eet, sport en rookvrij opgroeit.
- De overheid moet mensen stimuleren te sporten en te bewegen: door hier vroeg op school mee te beginnen, maar ook door het zekerstellen van infrastructuur. De overheid maakt met zorgverzekeraars afspraken om gezamenlijk een substantieel bedrag te investeren in het stimuleren van de gezondheid van Nederland.
- Sport en bewegen vormt een hoeksteen van het preventiebeleid. D66 is van mening dat sport en bewegen onontbeerlijk zijn voor een gezonde en vitale bevolking – voor jong of oud, arm of rijk, met of zonder handicap, ongeacht afkomst. Nog niet voor iedereen is het echter normaal om te gaan sporten en dat een leven lang te blijven doen. Naast de aandacht voor sport in het onderwijs spelen buurtsportcoaches hierin een belangrijke, stimulerende rol.
- Wij vinden dat het werk van de buurtsportcoaches moet worden voortgezet en worden uitgebreid in wijken waar de sportparticipatie laag is en het vermogen tot zelforganisatie (aanvankelijk) beperkt is. Een studie-, werk- en woonomgeving die sporten en bewegen stimuleert is van groot belang, inclusief actieve vormen van woon-werkverkeer. De overheid kan zelf het voortouw nemen wat betreft fysieke voorzieningen. Werkgevers worden gestimuleerd bij te dragen aan de gezondheid en inzetbaarheid van hun werknemers door beweeg- en vitaliteitsprogramma's. Interventies die volwassen inactieve Nederlanders helpen om uiteindelijk op eigen kracht structureel in beweging te komen en te blijven, steunen wij. De voordelen van sporten en bewegen gaan verder dan alleen zorg. Investeren in sport is vaak een goede investering in welzijn en leefbaarheid. D66 wil daarom dat lokale overheden de ruimte krijgen en nemen om in sport te investeren als onderdeel van hun sociale zaken- en welzijnsbeleid. Landelijk willen we dat een bewindspersoon zich verantwoordelijk voelt voor een sportagenda die een belangrijk onderdeel vormt van haar of zijn takenpakket.

Sportaccommodaties/omgeving

- De openbare ruimte is voor deze ongeorganiseerde sport vaak cruciaal. D66 wil dat de overheid daarop inspelt door te zorgen voor een openbare ruimte die beweging stimuleert. Denk aan het aanleggen, verlichten en verzorgen van fiets-, wandel-, skeeler- en ruiterpaden, maar ook skateplekken, basketbalpleintjes en plekken voor bootcamps. De gezondheids- en welzijnsbaten van deze investeringen wegen ruimschoots op tegen de kosten. Ook al ziet de lokale overheid de baten slechts indirect terug in haar eigen begroting. Bijkomend voordeel van deze sportinfrastructuur is dat zij kansen biedt aan sportondernemers en zzp'ers om hun diensten aan te bieden.
- Wij willen fietsgebruik verder stimuleren, omdat het gezond en schoon is. Daarom maken we middelen vrij voor aanleg, verbreden of verbeteren van fietspaden of de aanleg van fietsstallingen en voor het stimuleren van (elektrische) deelfietsconcepten. Fietsvervoer neemt een volwaardige plek in bij het opstellen van verkeer- en vervoersplannen. Veiligheid en gezondheid van fietsers als deelnemer aan het verkeer krijgt continue aandacht.
- Bijna helft van ons totale energieverbruik bestaat uit met aardgas opwekken van warmte voor gebouwen, kassen en de industrie. Gebouwen moeten zuinig worden, en warmte schoon. Dat is belangrijk voor het klimaat, onze portemonnee en onze afhankelijkheid van gas. Gemeenten en

provincies maken vóór 2020 een energiebestemmingsplan, waarin ze de energievraag van gebouwen in kaart brengen en aangeven hoe ze deze stapsgewijs duurzaam invullen waarbij gemiddeld ongeveer 2% energie per jaar wordt bespaard. Restwarmte, geothermie, zonnepanelen, windmolens, groen gas, biomassa of isolatie; wat past wordt regionaal bekeken, samen met bewoners, woningbouwcorporaties, bedrijven, en de netwerkbedrijven. We decentraliseren de middelen voor het isoleren van huizen en halen belemmerende regels weg, om zo tot regionaal maatwerk te komen en lokaal de relevante kennis en ervaring te mobiliseren. Het aanleggen van een warmtenet, vergaand isoleren en elektrificeren moet aantrekkelijker zijn dan aansluiting op een gasnet. Alles wat we nog nieuw bouwen, doen we minimaal energie-neutraal.

- We willen zorgen dat alle nieuwe gebouwen klaar zijn voor de toekomst en dat in 2030 alle openbare gebouwen energie-neutraal zijn. D66 streeft uiteindelijk naar klimaatneutraliteit, waarbij ook de klimaatimpact van bouwstoffen meeweegt. En bij energiebesparing kijkt D66 niet enkel naar gebouwen.

Topsport

- D66 koestert jong sportief, creatief en ondernemend talent. Deze talenten lopen soms tegen de inflexibele structuur van het schoolse leven aan, ondanks de inzet van bijvoorbeeld Topsport Talentscholen (LOOT) of creatieve opleidingen zoals conservatoria. D66 wil dat we voor deze talenten flexibel omgaan met onderwijstijd en -doelen. Wij streven ernaar de mogelijkheden voor sportieve en creatieve talenten in het onderwijs te optimaliseren.
- D66 koestert topsporters: dit zijn onze helden. Met hun doorzettingsvermogen en discipline om de top te bereiken zijn zij een inspirerend voorbeeld voor anderen, binnen en buiten de sport. D66 vindt dat topsporters een belangrijke bijdrage leveren aan de samenleving en de internationale zichtbaarheid van Nederland. Daarom moeten zij zo goed mogelijk ondersteund worden in aanloop naar en tijdens hun topsportcarrière, bijvoorbeeld door een stipendium aan te bieden. Maar ondersteuning betekent ook dat sporters gestimuleerd worden naast hun sportcarrière een maatschappelijke carrière te ontwikkelen. Slechts een enkele sporter slaagt er immers in financieel onafhankelijk te worden. Daarom zal een aantal uitzonderingsposities voor (oud-)topsporters moeten worden gecreëerd. Vaak vallen de beste jaren voor sporters samen met de tijd waarin anderen studeren. D66 wil oud-topsporters de mogelijkheid geven om ook na hun sportcarrière een studielening aan te vragen.
- Sportevenementen brengen Nederlanders bij elkaar en trekken toeristen aan. Daarnaast dragen zij bij aan het imago van Nederland in het buitenland. Sportevenementen zijn een investering in ons vestigingsklimaat en een instrument om talent voor Nederland te interesseren. Denkend vanuit die toegevoegde waarde wil D66 dat de overheid kijkt naar het steunen van de organisatie van internationale sportevenementen. D66 wil de Nederlandse kandidatuur voor de Olympische Spelen nieuw leven inblazen. Dit zouden Olympische Spelen nieuwe-stijl moeten zijn: niet megalomaan en exorbitant, maar zoveel mogelijk gebruik makend van bestaande voorzieningen, echt duurzaam, waarbij de samenleving zoveel mogelijk wordt betrokken en waarden op het gebied van mensenrechten, eerlijke arbeidsomstandigheden en good governance worden gerespecteerd.
- Topsport stimuleert sporten en heeft een voorbeeldfunctie. Wij willen daarom een eerlijke sport en bestrijden matchfixing, doping en geweld. Daarbij moeten niet alleen frauderende sporters, maar ook de netwerken rond de sporters worden aangepakt: de artsen, coaches en bonden. D66 stimuleert dat het klimaat rondom (top)sportevenementen en in stadions uitnodigend is, ook voor kinderen en ouderen.

Tarieven en subsidies

- We maken Nederland aantrekkelijk voor innovatieve buitenlandse bedrijven en buitenlands talent door te investeren in (internationaal) onderwijs, cultuur en sport en de arbeidsmarkt te moderniseren.
- Wij investeren in innovatie en groene ondernemers om zo uitdagingen als klimaatverandering en het energievraagstuk te veranderen in kansen.
- Wij nemen knellende regelgeving weg en de overheid koopt duurzaam in.

Sportparticipatie en breedtesport

- D66 vindt de inzet van vrijwilligers en actieve bewoners belangrijk. D66 wil de bureaucratische barrières die mooie initiatieven in de weg staan wegnemen en meer experimenteer ruimte bieden. Daarnaast wil D66 de toegankelijkheid van vrijwilligerswerk vergroten, zeker ook voor werklozen en asielzoekers.
- In Nederland hebben wij een rijk sportverenigingsleven. Vrijwilligers zorgen daar, met gerichte steun van vooral de lokale overheid bij met name het aanbieden van faciliteiten, voor een bloeiend sportleven voor jeugd en volwassenen.
- Sportverenigingen en sportvelden zijn plekken waar dwarsdoorsneden van de samenleving elkaar ontmoeten en met elkaar plezier hebben. Dat is een groot goed en moet in een tijd van toenemende

maatschappelijke tweedeling gekoesterd worden. Diversiteit van sportverenigingen verdient daarom steun. De overheid biedt ruimte aan verenigingen om zich aan te passen aan veranderende behoeften van sporters, zoals het sporten op andere tijden of in nieuwe spelvormen.

- Tegelijkertijd zien we dat met name volwassenen buiten verenigingsverband sporten en actief bewegen. Alleen of met anderen en op een tijdstip dat het haar of hem uitkomt. D66 wil graag dat de overheid actief inspeelt op deze veranderende vraag en de ongeorganiseerde sport en de commercieel georganiseerde sport, net als de meer traditioneel georganiseerde sport, betreft bij overleg en raadpleging over op te stellen provinciaal of lokaal sportbeleid. Ook sportondernemers spelen een belangrijke rol in het in beweging brengen van grote groepen Nederlanders.

Aanbieders/stakeholders

- N.v.t.

Bewegingsonderwijs

- Wij willen brede buurtscholen (kindcentra), waar ieder kind vanaf twee jaar gelijke kansen krijgt door uitstekend onderwijs met aandacht voor cultuur, sport, digitale vaardigheden en een gezond leven. Zo voorkomen wij achterstanden en koesteren wij elk talent.
- D66 wil dat basisscholen meer bieden dan alleen onderwijs. Een brede buurtschool (kindcentrum) is een school waar alle kinderen van twee tot twaalf jaar terecht kunnen. Op een brede buurtschool ontwikkelen kinderen zich op het gebied van sport, cultuur, creativiteit, techniek en maken kennis met natuur en duurzaamheid. Naschoolse opvang en overblijven zijn altijd mogelijk. Deze school biedt een integraal dagarrangement waarin ook aandacht is voor een gezonde leefstijl.
- D66 wil minstens 3 uur bewegingsonderwijs op de basisschool, gegeven door een vakdocent. Dat wil niet zeggen dat scholen al deze activiteiten overnemen van de verenigingen die ze nu aanbieden. Maar wel dat we via scholen zorgen dat alle kinderen deel kunnen nemen aan dergelijke activiteiten.
- In Den Haag zijn er inmiddels mooie en inspirerende initiatieven tot brede buurtscholen van de grond gekomen. D66 wil deze brede voorziening overal gerealiseerd zien, financiële middelen ter beschikking stellen en zorgen voor harmonisering van regelgeving en het opheffen van barrières in bijvoorbeeld budgettering, inrichtingseisen en de manier waarop kwaliteit getoetst wordt.
- Aan het eind van de komende kabinetsperiode (in 2021) moet elk kind voor een brede buurtschool kunnen kiezen. In uitzonderingsgevallen moeten (korte) flexcontracten gedurende langere tijd mogelijk gemaakt worden in het (basis)onderwijs.
- Op dit moment ervaren ouders veel problemen met de huidige schoolschema's, doordat kinderen tussen de middag thuis moeten eten of op woensdagmiddag vrij zijn. Scholen voor kinderen van twee tot twaalf jaar met brede openingstijden en een divers dagarrangement met cultuur en sport maken een einde aan het gesleep met kinderen.
- Met toponderwijs maken we de nieuwe generatie en Nederland klaar voor een kansrijke toekomst. Ongelijke kansen voeden tweedeling. Achtergrond en geslacht mogen niet meer bepalend zijn voor wie je later wordt. Alle kinderen krijgen al vroeger les, zodat ze met hun vierde gelijke kansen hebben. De basisschool biedt alles-in-één: uitstekende lessen, maar ook sport, cultuur en aandacht voor sociale en digitale vaardigheden. Dat doen we met steeds betere leraren waar we meer in investeren en die de ruimte krijgen hun werk goed te doen.

PvdA

Algemeen

- Op alle terreinen, zoals in het werk, het wonen en de leefomgeving, zorg, veiligheid, cultuur en sport, willen wij burgerinitiatieven steunen die daadwerkelijk bijdragen aan een open en diverse samenleving.
- Integratie heeft de meeste kans van slagen als mensen met diverse achtergronden elkaar ontmoeten in de wijk waar men woont, op de school en de sportclub. Daarom willen wij doorgaan met investeren in gemengde wijken met een scala aan woningen voor diverse groepen en in een toegankelijke openbare ruimte waar voor iedereen plek is. We investeren in gemengde en brede scholen, in sport, cultuur en verenigingen en in wijkvoorzieningen zoals bibliotheken.
- Wij kiezen voor de integrale benadering van 'positieve gezondheid': het bevorderen van gezondheid zover het mogelijk is, en het bestrijden van ziekte als het nodig is. De bevordering van gezondheid is een brede opdracht. Het gaat om een gezonde en prettige leefomgeving, die bijdraagt aan het welbevinden, die uitnodigt tot dagelijkse beweging en die vrij is van vervuiling en andere schadelijke invloeden.

- Leven in gezondheid vergt een brede samenwerking van tal van domeinen: zorg, welzijn, wonen, werkomstandigheden, onderwijs, huisvesting, veiligheid, gezinsleven, recreatie, sport, cultuur, mantelzorg, vrijwilligerswerk, en de inrichting van de leefomgeving.
- Preventieve maatregelen die de gezondheid vergroten willen wij onderbrengen in het basispakket. We investeren met verzekeraars in preventieve maatregelen zoals meer bewegen, stoppen met roken en gezonder eten. Preventieve programma's in buurten en wijken ter bevordering van de gezondheid van kinderen en hun ouders krijgen ook steun.

Sportaccommodaties/omgeving

- We stimuleren het gebruik van de fiets als een cruciale schakel in het vervoer van deur-naar-deur. Dat betekent meer fietsparkeerplekken bij OV-knooppunten en bij parkeergarages. We leggen meer snelfietsroutes aan tussen steden. Deze investeringen in de fietsinfrastructuur geven we prioriteit.
- Wij willen bindende afspraken met coöperaties en verhuurders voor het hoogwaardig isoleren van alle woningen in 2025. Gebouw gebonden financiering (hypotheek) voor investeringen in energiebesparing wordt makkelijker gemaakt. De overheid gaat de verplichting om in kantoren en bedrijven besparende maatregelen te nemen strenger handhaven. In 2020 is alle nieuwbouw in Nederland minimaal energieneutraal.
- Gezonde steden moeten de norm worden. Stap voor stap scherpen we bouwregels en milieuregels aan zodat de leefkwaliteit beter wordt. In stedenbouwkundige plannen stimuleren we menging van functies, zodat meer mensen de afstand tussen wonen en werken kunnen verkorten. Groene daken, energieneutrale gebouwen en slim en schoon vervoer zijn over enkele jaren de norm. Groene daken en veel meer openbaar groen zijn noodzakelijk om fijnstof op te vangen, de hitte te verminderen en de wateroverlast van plensbuien te verkleinen.

Topsport

- Voor studenten die hun studie combineren met een zorgtaak, ouderschap, bestuurswerk of bijzondere activiteiten als topsport, komt er meer maatwerk.
- Topsporters willen wij financiële steun geven zodat hun trainingen en prestaties niet in het geding komen. Sportinnovatie wordt gestimuleerd zodat onze topsporters optimaal kunnen presteren aan de hand van de laatste inzichten en technieken. Als tegenprestatie verwachten wij dat ze zich actief inzetten voor het enthousiasmeren van kinderen om te gaan sporten en bewegen. Voor gestopte of geblesseerde topsporters komen programma's die hen helpen een maatschappelijke carrière of studie te starten.
- Illegale praktijken in de sport beïnvloeden niet alleen de betreffende wedstrijd en competitie, maar tasten ook het algemene vertrouwen in de sport aan. Fraude, matchfixing en witwassen binnen het betaald voetbal willen wij blijven bestrijden.

Tarieven en subsidies

- Om het sporten voor iedereen toegankelijk te maken willen wij voor het Jeugdsportfonds structureel meer geld uittrekken ten behoeve van sport en spel voor de ruim 400.000 kinderen van wie de ouders de sportdeelname niet zelf kunnen betalen.

Sportparticipatie en breedtesport

- Sporten en in beweging zijn bevorderen de gezondheid. Het stimuleert ook al op jonge leeftijd de cognitieve ontwikkeling en de sociale competenties en is daarmee bij uitstek dienstbaar aan een verbonden samenleving. Daarom willen wij sport, maar evenzeer samen bewegen, inzetten op school, in de wijk en in verenigingsverband.

Aanbieders/Stakeholders

- Sportverenigingen draaien op de inzet van vrijwilligers, maar wij willen het mogelijk maken dat deze verenigingen een professionele kracht aanstellen om de continuïteit en kwaliteit van de vereniging te vergroten en zo bij te dragen aan meer binding in de samenleving.
- Samen met de sportverenigingen willen wij de inzet verbeteren om wangedrag op en langs de velden te bestrijden.
- Sportverenigingen die actief werk maken van diversiteit en integratie verdienen extra ondersteuning.

Bewegingsonderwijs

- Wij willen de naschoolse opvang op de school zelf fors uitbreiden. De leerlingen kunnen er terecht voor en na school tussen 7:30 tot 18:30 uur. Er is volop ruimte voor sport en cultuur, huiswerkbegeleiding en brede maatschappelijke ontwikkeling. Scholen kunnen zelfstandig het naschoolse aanbod aanbieden of hun gebouw ter beschikking stellen aan organisaties die dit verzorgen.

PVV

Geen tekst in het partijprogramma gevonden die ambities uitspreken t.a.v. sport en bewegen.

CDA

Algemeen

- Sport is heel belangrijk, als ontspanning en als voorwaarde voor een gezond leven. Maar sport heeft ook een andere functie: het brengt mensen samen en maakt mensen weerbaar. Sport speelt ook een belangrijke rol in het overbrengen van waarden en vaardigheden die in het gewone leven onmisbaar zijn, zoals teambelang en respect.
- Sport en cultuur zijn belangrijk voor ieder kind. Sport is gezond, zeker voor kinderen die worstelen met een ongezonde levensstijl of overgewicht. Cultuur stimuleert de algemene en 21 Keuzes voor een beter Nederland leerontwikkeling van kinderen. Daarom vinden wij het belangrijk dat ieder kind kan sporten of zich kan ontwikkelen via muziek, toneel of andere culturele vorming.
- Nog altijd is preventie de beste investering om ervoor te zorgen dat mensen van jong tot oud, langer gezond blijven en de regie over hun eigen leven houden. Wij willen dat preventie in brede zin de prioriteit wordt van de gezondheidssector én de volgende minister van volksgezondheid. Daarom is een brede aanpak van preventie nodig waarbij zorgverzekeraars, overheden en maatschappelijke organisaties gezamenlijk afspraken maken over onder andere de inzet voor meer speel- en sportmogelijkheden in de buurt, het mogelijk maken voor alle kinderen om in een rookvrije omgeving op te groeien, het weren van suikerhoudende dranken op school en het inzetten op meer voorlichting en onderzoek. Ook voor ouderen is meer bewegen belangrijk om actief mee te kunnen blijven doen.

Sportaccommodaties/omgeving

- Een duurzame toekomst vraagt om een forse investering in de economie en infrastructuur van ons land. Om dat mogelijk te maken richten we een ontwikkelingsbank voor Technologie, Innovatie & Duurzaamheid op als aanjager voor de verandering. Deze bank kan geld aantrekken op de kapitaalmarkt en daarmee kunnen we onder meer alle woningen, bedrijven en gebouwen voor het jaar 2035 duurzaam isoleren, wijk voor wijk en straat voor straat. Isolatie van gebouwen is namelijk een van de meest effectieve manieren om de uitstoot van CO₂ terug te dringen. De overheid, bedrijven en corporaties staan voor een gezamenlijke opdracht om deze transitie in te vullen.
- In regio's waar de komende jaren de bevolking krimpt komen voorzieningen en daarmee de leefbaarheid van dorpen en kleine kernen snel onder druk te staan. De laatste buurtsuper verdwijnt en de buslijn wordt als onrendabel opgeheven. Wij zien door betere samenwerking, gerichte investeringen en een oplossingsgerichte instelling van overheden nieuwe mogelijkheden voor deze regio's. Door kleine scholen open te houden, hoeven jonge gezinnen niet weg te trekken. Lokale investeringen van burgers en 7 Keuzes voor een beter Nederland bedrijven in breedband, schone energie of de economie kunnen nieuwe kansen bieden. Ook kunnen voorzieningen voor meerdere gebruikers worden ingericht, zodat scholen, zorg en verenigingen gebruikmaken van hetzelfde gebouw.

Topsport

- N.v.t.

Tarieven en subsidies

- Afspraken over het verminderen van suiker, zout en vet in voedingsproducten worden minder vrijblijvend, door onder andere het invoeren van een suikerbelasting. De opbrengsten van de suikerbelasting gaan naar meer voorlichting en onderzoek en het stimuleren van sport in de eigen buurt.
- Om de toegang tot sport en cultuur voor ieder kind mogelijk te maken, moet er in iedere gemeente een jeugdsport- of jeugdcultuurfonds in het leven worden geroepen. Zij kunnen ouders voor wie het lidmaatschap te duur is gericht ondersteunen.

Sportparticipatie en breedtesport

- Wij zetten in op toegankelijke sportfaciliteiten, zoals open clubs die zich richten op de behoeften van de buurt, en geven prioriteit aan de (amateur-)verenigingen overal in het land. De amateursport is tegelijk de basis voor de topsport, waarin Nederland internationaal uitstekend scoort. Omgekeerd is een uitdagend topsportklimaat de beste stimulans voor de amateursport. Na een gouden medaille bij het turnen of het wielrennen kiezen veel jongere kinderen juist voor die sporten. Een goede balans tussen amateur- en topsport versterkt dan ook beide disciplines.
- Vrijwilligers zijn de 'kampioenen' van de sterke samenleving. Zonder hun inzet kunnen wij niet sporten, blijven de kerken dicht, kunnen scholen niets extra's organiseren en rukt de vrijwillige brandweer niet uit. Vrijwilligers verdienen daarom onze grote waardering. Daarnaast willen wij het vrijwilligerswerk

ondersteunen door onnodige regels voor hen en voor verenigingen te schrappen. Door de regels voor onkostenvergoeding van vrijwilligerswerk te versoepelen.

- Het bij de huidige werkloosheid en de onzekere economische verwachtingen niet reëel om te veronderstellen dat alle oudere werklozen op korte termijn een vaste baan kunnen vinden. Vaak zijn deze mensen wel op een andere manier in de samenleving actief, bijvoorbeeld als vrijwilliger of mantelzorger. Die inzet verdient de waardering van de samenleving en daarom willen wij een vrijstelling van de sollicitatieplicht voor werkzoekenden boven de 60 die structureel en gedurende meerdere dagen per week vrijwilligerswerk doen of mantelzorg bieden.

Aanbieders/Stakeholders

- Wij ondersteunen lokale en regionale initiatieven, waarbij buurten, verenigingen, bedrijven, kerken, etc met elkaar deze alledaagse zorg voor ouderen en zieken in hun eigen omgeving organiseren.
- Wij geloven in de kracht van de samenleving en willen daarom dat burgers en verenigingen het recht krijgen om de uitvoering van een collectieve voorziening van de overheid over te nemen. Dit kan om van alles gaan: het onderhoud van een park in de wijk, het beheer van sportvelden door de club of de zorg voor ouderen. Met een zogeheten right to challenge (recht om uit te dagen) krijgen burgers het recht om bij hun gemeente een alternatief voorstel op tafel te leggen.

Bewegingsonderwijs

- N.v.t.

SGP

Algemeen

- Verzekeraars en gemeenten hebben allebei een taak op het gebied van preventie. Daarom stimuleert de SGP gemeenten en verzekeraars om samen met andere belanghebbenden te investeren in de gezondheid van mensen.
- Om te beginnen wil de SGP sterk inzetten op het voorkomen van zorgkosten. Dat doen we door in te zetten op een gezonde leefstijl en op preventie. Door onnodige behandelingen zoveel mogelijk te voorkomen. Door verspilling tegen te gaan.

Sportaccommodaties/omgeving

- Huishoudens en bedrijven die zelf groene stroom opwekken of groen gas produceren dan wel groene stroom of gas van regionale productie-installaties gebruiken, dienen vrijstelling of verlaging van de energielasting te krijgen. De salderingsregeling gaat hierin op. De subsidieregeling duurzame energie wordt hierop afgestemd.
- Het Rijk moet, samen met andere overheden, werk maken van meer fietspaden, regionale snelfietsroutes.
- Er moeten meer faciliteiten komen voor het opladen en gebruik van elektrische fietsen.

Topsport

- Sport en beweging zijn gezond. Het geld dat de overheid nu besteedt aan topsport, kan beter besteed worden aan het stimuleren van bewegen en aan breedtesport.

Tarieven en subsidies

- N.v.t.

Sportparticipatie en breedtesport

- Mantelzorgers en vrijwilligers zijn het bindmiddel van onze samenleving. De overheid houdt er toezicht op dat de wettelijke verplichtingen om mantelzorgers en vrijwilligers te ondersteunen, worden nagekomen.
- Het is uiterst ongewenst dat ons belastingstelsel mantelzorgers en vrijwilligers afstraft in plaats van belooft. Dat moet écht anders!
- Uitkeringsgerechtigden moeten voldoende ruimte krijgen om mantelzorg te verrichten. Ook vrijwilligerswerk moet mogelijk zijn wanneer niet duidelijk sprake is van verdringing van betaalde arbeid en beschikbaarheid voor de arbeidsmarkt niet onder druk komt te staan.
- Het Centraal Planbureau moet mantelzorg en vrijwilligerswerk niet langer slechts als vrijetijdsbesteding behandelen, maar positief waarderen in de doorrekeningen.

Aanbieders/Stakeholders

- N.v.t.

Bewegingsonderwijs

- N.v.t.

SP

Algemeen

- We zetten meer in op preventie. De sociaaleconomische gezondheidsverschillen gaan we verkleinen. Dit leggen we ook vast in de wet. Preventieve middelen waarvan het nut is aangetoond, komen in het verzekerde pakket.

Sportaccommodaties/omgeving

- De overheid koopt voortaan altijd duurzaam in. Ook publiek vastgoed wordt zoveel mogelijk duurzaam gebouwd en ingericht.
- Gebouwen en woningen worden zo snel mogelijk geïsoleerd, minstens naar energielabel B of verder naar 'nul-op-de-meter'.
- Landelijke en regionale wandel- en fietsroutes moeten van goede kwaliteit zijn, zodat zoveel mogelijk mensen hier gebruik van kunnen maken en routes ook trekpleisters kunnen worden voor vakantiegangers uit het buitenland.
- Kinderen moeten voldoende ruimte hebben om buiten te spelen. Te vaak verliezen kinderen het nu van een parkeerplaats, een winkelcentrum of de woningbouw. Daarom willen we een norm van drie procent voor de ruimte per woonwijk voor buitenspeelruimte.

Topsport

- Sport moet integer zijn. Fraude, corruptie, doping, matchfixing en agressie in de sport zullen daarom krachtig worden bestreden.
- We nemen wettelijke maatregelen tegen de woekerwinsten die worden gemaakt op de doorverkoop van tickets voor culturele evenementen en sportevenementen.

Tarieven en subsidies

- N.v.t.

Sportparticipatie en breedtesport

- We stimuleren het wandelen en fietsen, ook over langere afstanden.

Sportaanbieders

- N.v.t.

Bewegingsonderwijs

- Ieder kind op de basisschool krijgt in ieder geval drie uur per week gymles van een vakdocent. Ieder kind moet na de basisschool kunnen zwemmen.

GroenLinks

Algemeen

- Voorkomen van ziekte en ongezondheid is belangrijk. Er komen wijk- en doelgroepgerichte preventieprogramma's. Zorgverzekeraars en gemeenten moeten samenwerken met bewoners om dit te stimuleren.

Sportaccommodaties/omgeving

- Overheidsinstanties gaan duurzamer inkopen en aanbesteden, van schone stroom tot circulaire gebouwen door het criterium duurzaamheid zwaarder te laten wegen in aanbestedingsopdrachten.
- Er komen windmolens langs snelwegen en zonnepanelen op alle overheidsgebouwen.
- Gemeenten en provincies investeren in bredere, veilige fietspaden en in een netwerk van snelfietsroutes tussen steden. Het toenemend aantal fietsende senioren kan dat veilig doen en elektrische fietsen krijgen de ruimte.
- De toegankelijkheid van natuurgebieden voor wandelaars, fietsers en ruiters wordt gewaarborgd. Rond steden ontwikkelen we meer groene recreatiegebieden.

Topsport

- N.v.t.

Tarieven en subsidies

- N.v.t.

Sportparticipatie en breedtesport

- We waarderen mantelzorg en vrijwilligerswerk als gelijkwaardige vormen van participatie. De onbelaste vrijwilligersvergoeding gaat omhoog.

Aanbieders/Stakeholders

- N.v.t.

Bewegingsonderwijs

- De basisschool en de buitenschoolse opvang worden bij voorkeur georganiseerd in een brede school. Op deze brede scholen krijgen kinderen niet alleen les, maar is ook ruimte voor spelen, sport, natuur en cultuur. We stimuleren de samenwerking van de kinderopvang, peuterspeelzaal, voorschoolse educatie en de brede school op één plek in kindcentra.
- Het onderwijs, de kinderopvang, peuterspeelzalen en voor- en voerschoolse educatie worden in het algemene gestimuleerd om hechter samen te werken. In het bijzonder worden zij wettelijk en financieel gestimuleerd brede voorzieningen te ontwikkelen, zoals kindcentra. Kinderen kunnen gedurende de hele dag formele en informele programma's volgen met ruimte voor sport, spel, cultuur en natuur. Bij de fysieke inrichting van deze brede scholen en centra wordt rekening gehouden met de mogelijkheid dat er ook warme maaltijden geserveerd kunnen worden.

ChristenUnie

Algemeen

- Sport is belangrijk voor onze gezondheid. De ChristenUnie wil sport voor iedereen, in het bijzonder jongeren, toegankelijk maken. Ook gehandicaptensport is belangrijk. Sport helpt om mensen (weer) in beweging te krijgen, te participeren, met anderen plezier te maken en respectvol met elkaar te leren omgaan. Overheidsgeld wordt daarom ingezet voor de breedtesport en niet voor zaken als betaald voetbal.
- En we investeren fors in preventie: voorkomen is immers beter dan genezen.

Sportaccommodaties/omgeving

- Recreatiegebieden in en om de stad, investeringen in wandel- en fietsgebieden.
- Uitbreiding fietssnelwegen tussen 2017 en 2021 en betere fietsvoorzieningen (bijvoorbeeld bij stations) om de (elektrische) fiets een aantrekkelijk vervoersalternatief te maken. In 2025 willen wij een groei van het fietsgebruik met 25% bereiken.
- Toegankelijke natuur. Het is goed als de natuur toegankelijk is voor iedereen, ook voor mensen die in stedelijk gebied wonen. Een fijnmazig netwerk van fietsen wandelpaden is daarom belangrijk.
- Duurzaam inkopen. De overheid koopt 100% duurzaam en verantwoord in: schone energie uit Nederland, producten uit de circulaire economie en producten en diensten met een zo klein mogelijke ecologische voetafdruk. De criteria voor duurzaam inkopen bij de overheid worden aangescherpt.
- Recht op overname. Lokale verenigingen en buurten moeten het eerste recht krijgen om belangrijke gebouwen of stukken grond met een maatschappelijke functie over te nemen.
- Publieke gebouwen behoren toegankelijk te zijn.
- Wij willen zo snel mogelijk af van olie, gas en kolen en ruim baan voor schone energie. Energiebesparing in de industrie, gebouwde omgeving en mobiliteit wordt topprioriteit.

Topsport

- N.v.t.

Tarieven en subsidies

- Meer geven aan meer goede doelen. Particulieren worden voortaan fiscaal niet alleen gestimuleerd om aan ANBI's (Algemeen Nut Beogende Instelling) te geven, maar ook aan SBBI's (Sociaal Belang Behartigende Instelling). Daarmee worden giften aan sportverenigingen en buurthuizen e.d., afgezien van contributies, aftrekbaar en wordt de fiscale behandeling van ANBI's en SBBI's gelijkgetrokken. Bovendien worden - vergelijkbaar met giften aan culturele instellingen - giften aan noodhulp, ontwikkelingswerk en kerkelijke doelen fiscaal aantrekkelijker gemaakt door een vermenigvuldigingsfactor voor particulieren van 1,25 en voor bedrijven van 1,5.

Sportparticipatie en breedtesport

- Vraag niet wat je land voor jou kan doen, maar vraag wat je voor je land kunt betekenen. De ChristenUnie is voor de invoering van een maatschappelijk dienstplicht voor iedereen die 18 wordt. De dienstplicht kan breed en flexibel worden ingevuld, in alle maatschappelijke sectoren, van zorg en sport tot veiligheid, van bestuurswerk tot stage. Vrijwilligersnetwerken zoals Present en bijvoorbeeld ook sportorganisaties kunnen een belangrijke rol vervullen in het bij elkaar brengen van vraag en aanbod.
- Naast de dienstplicht introductie van een dienstrecht voor iedereen. Voor werkelozen is het doen van vrijwilligerswerk een toegestane invulling van een verplichte tegenprestatie en vervalt de sollicitatieplicht, mits onderdeel van een traject leidend naar werk. Voor zestigplussers kan in bepaalde omstandigheden het doen van vrijwilligerswerk een alternatief zijn voor werk tot de

pensioengerechtigde leeftijd is bereikt. Ook kan het dienstrecht een onderdeel zijn van een schuldhulptraject.

- Terugkeer van de maatschappelijke stage, zodat leerlingen kennis kunnen maken met vrijwilligerswerk en het beroepenveld. De maatschappelijke stage bevordert goed burgerschap en maatschappelijke verantwoordelijkheid.
- Landelijk werkende vrijwilligersorganisaties zoals Stichting Present en de Zonnebloem krijgen de kans om door het gehele land vrijwilligersnetwerken te verstevigen of op te bouwen. Zij behouden hun subsidies hiervoor.
- Vrijwilligerswerk naast uitkering. Het doen van vrijwilligerswerk naast een uitkering kan worden gestimuleerd. De ChristenUnie is trots op het vele werk dat vrijwilligers doen, ziet de waarde van onbetaald werk en wil dit niet belemmeren door regeldruk. Met een uitkering moet je gewoon vrijwilligerswerk kunnen doen, zonder de uitkering te verliezen. Het is wel van belang dat je daarnaast kunt werken aan het vinden van een betaalde baan.

Aanbieders/Stakeholders

- N.v.t.

Bewegingsonderwijs

- N.v.t.

PvdD

Algemeen

- We leven in een tijd waarin we met steeds minder menskracht alles kunnen produceren en organiseren wat we nodig hebben. Dit biedt een geweldige kans om meer tijd te besteden aan de zorg voor elkaar en voor de natuur. En aan persoonlijke ontwikkeling, innovatie, sport, kunst et cetera. De wijze waarop we de economie nu hebben georganiseerd, zit dit echter in de weg: mensen moeten juist steeds meer en tot op hogere leeftijd werken in plaats van minder. Veel mensen vallen buiten de boot. Zo kunnen jonge mensen moeilijk vast werk vinden en hebben zij vooral flexcontracten.
- Preventie is de basis van een goede gezondheidszorg. Gezonder leven, eten en bewegen spelen een belangrijke rol bij het voorkómen van ziekte en ongemak. Preventieve gezondheidszorg drukt de zorgkosten. Een groene leefomgeving maakt mensen, en met name kinderen, gezonder en gelukkiger. Inzetten op preventie in de gezondheidszorg, zowel beleidsmatig als in de dagelijkse praktijk van huisartsen en ziekenhuizen, levert alleen maar voordeel op.

Sportaccommodaties/omgeving

- Recreatie mag niet ten koste gaan van natuur en landschappelijke waarden.
- We investeren in veilige fietspaden en in (nieuwe) fietssnelwegen. Bestaande fietspaden worden goed onderhouden.
- De Nederlandse overheid besteedt jaarlijks ruim 60 miljard euro aan producten en diensten. Dat is bijna 10% van het bruto binnenlands product (bbp). Hiermee hebben overheden en semioverheden een krachtig instrument in handen voor verduurzaming, innovatie en versterking van het midden- en kleinbedrijf. De aanbestedingsprocedures worden zodanig aangepast dat alle inkopen gegarandeerd duurzaam, diervriendelijk en sociaal verantwoord zijn. Met name het midden- en kleinbedrijf moet hiervan kunnen profiteren.
- De overheid geeft het goede voorbeeld. De norm voor inkoop van alle producten en aanbestedingen wordt: 100% duurzaam en fair trade.
- Wij pleiten voor natuur-inclusief bouwen: voor nieuwbouw gelden natuurdoelstellingen, zoals groene daken, nestgelegenheid voor dieren, bomen en struiken in de straat en speelnatuur om de hoek. Ook bij isolatie en renovatie van bestaande gebouwen.
- Vanaf 2018 bouwen we alle gebouwen tenminste energieneutraal: zij produceren minstens zo veel energie als ze verbruiken. Ook bestaande gebouwen en woonhuizen worden in hoog tempo energieneutraal gemaakt. Vanaf 2025 brengt de nieuwe bebouwde wijk meer energie op dan verbruikt wordt. Nieuwe wijken worden gasvrij.
- Overheidsgebouwen hebben het energielabel A of worden zodanig aangepast dat zij hieraan gaan voldoen.
- Zonnepanelen op gebouwen, langs snelwegen en rondom vliegvelden worden de norm.
- De normen voor luchtkwaliteit in openbare gebouwen, met name scholen, worden gecontroleerd en gehandhaafd.

Topsport

- N.v.t.

Tarieven en subsidies

- N.v.t.

Sportparticipatie en breedtesport

- Sport neemt in onze samenleving een belangrijke plaats in. Het bevordert niet alleen onze fysieke en geestelijke gezondheid, het draagt ook bij aan zelfredzaamheid, zoals bijvoorbeeld zwemmen. Sport heeft een maatschappelijke functie en sportverenigingen spelen daarbij een belangrijke rol. De Partij voor de Dieren vindt dat sporten in verenigingsverband voor iedereen mogelijk moet zijn.
- Uitkeringsgerechtigden hebben nu te weinig mogelijkheden om naast een uitkering iets bij te verdienen, waardoor een parttime baan vaak niets oplevert. We willen dat werkzoekenden vrijwilligerswerk en stages kunnen doen, ook als dat werk niet direct op terugkeer naar de arbeidsmarkt gericht is. Minder uitvoeringskosten, meer helderheid voor de burger. Een betaalde baan wordt zo ook beter te combineren met mantelzorg, ouderschap of vrijwilligerswerk.

Aanbieders/Stakeholders

- N.v.t.

Bewegingsonderwijs

- Hengelen ('sportvissen') moet verdwijnen en wordt in aanloop naar een verbod sterk ontmoedigd. Geen 'vislessen' op scholen.
- Er wordt geïnvesteerd in voldoende uren schoolzwemmen en sportlessen voor alle leerlingen in basis- en voortgezet onderwijs.

50Plus

Algemeen

- n.v.t.

Sportaccommodaties/omgeving

- De regels voor het bouwen moeten zodanig worden aangepast dat er meer leeftijdsbestendig en energiezuinig wordt gebouwd.
- De inkoopkracht van de overheid aanwenden om duurzame innovatie te versnellen.

Topsport

- N.v.t.

Tarieven en subsidies

- Vrijwilligersvergoedingen blijven tot een maximumbedrag onbelast.
- Verklaring omtrent gedrag (VOG) ten behoeve van vrijwilligerswerk is gratis aan te vragen.

Sportparticipatie en breedtesport

- Er komt extra aandacht voor preventie bij ouderen.
- Er komt een programma om ouderen meer en langer te laten bewegen.
- Vrijwilligers verdienen maatschappelijke waardering en ondersteuning, maar de inzet van vrijwilligers mag niet leiden tot banenverlies/verdringing.
- Geen onnodige regelgeving voor vrijwilligers en vrijwilligerswerk.

Aanbieders/Stakeholders

- n.v.t.

Bewegingsonderwijs

- Zowel in het basis- als in het voortgezet onderwijs voor alle leerlingen minimaal vijf uren per week sport, zwemmen en gymnastiek.